

Türkiye’de “Afet İletişimi” Temalı Çalışmaların Bibliyometrik Analizi

Bibliometric Analysis of “Disaster Communication” Themed Studies in Turkey

Zekeriya SARIHAN¹

ÖNE ÇIKANLAR	<ul style="list-style-type: none">Çalışmada, Türkiye’de afet iletişimi temalı çalışmaların bibliyometrik analizi yapılmıştır.ULAKBİM ile YÖKTEZ veri tabanlarında yer alan çalışmaları kapsamaktadır.Konuyla ilişkili yapılan çalışmaların yeterli olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.
HIGHLIGHTS	<ul style="list-style-type: none">In this study, a bibliometric analysis of studies on disaster communication in Turkey was conducted.It covers the studies in ULAKBİM and YÖKTEZ databases.It was concluded that the studies related to the subject were not sufficient.
ÖZ	Afet yönetimi bağlamında, iletişim kavramının stratejik bir öneme sahip olduğu kabul edilmektedir. Etkin bir afet yönetim sisteminin oluşturulabilmesi için, afet sürecinin her aşamasında iletişimin sağlıklı bir biçimde gerçekleşmesi gerekmektedir. Türkiye'nin neredeyse her yıl küçük veya büyük ölçekte afetlerle karşılaştığı göz önüne alındığında, bu konunun önemini farkında olunmuş ve akademik çevrelerde incelenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Bu çalışmanın amacı, ULAKBİM ve YÖKTEZ veri tabanlarında "afet iletişimi" konusuyla ilişkili bulunan makale ve lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizini gerçekleştirmektir. Bu çerçevede, çalışmanın evreni Türkiye'de afet iletişimi alanında yapılan çalışmaları içerirken, örneklem Türkiye'de afet iletişimiyle ilgili yapılan ve ULAKBİM ile YÖKTEZ veri tabanlarında yer alan çalışmaları kapsamaktadır. Araştırmada, "afet iletişimi, afetlerde iletişim, afet iletişimi, disaster communication, communication in disasters" gibi terimler veri tabanlarında taranmış ve bu kapsamda toplam 20 çalışmaya ulaşılmıştır. Ulaşılan çalışmaların çoğunluğunun afet türleri arasında depremle ilişkili olduğu ve özellikle 2023 yılında yoğunlaştığı tespit edilmiştir. Bu durumun 6 Şubat 2023 Depremleriyle doğrudan ilişkili olduğu söylenebilir.
ANAHTAR KELİMELELER	
Afet	
Afet İletişimi	
Bibliyometrik Analiz	
Türkiye	
ABSTRACT	
KEYWORDS	
Disaster	
Disaster Communication	
Bibliometric Analysis	
Türkiye	
Atf (Citation): Sarıhan, Z. (2024). Türkiye’de “afet iletişimi” temalı çalışmaların bibliyometrik analizi, Urban 21 Journal, 2(1), 10-23	

¹ (Sorumlu Yazar) Öğr. Gör. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, zekeriyasarihan@gumushane.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-8278-005X

Giriş

21. yüzyılda, kentsel nüfus artışları, küresel ısınma ve iklim değişikliği, afetlere dirençsiz kentleşme politikaları gibi çeşitli faktörler, geçmiş dönemlere kıyasla afetlerin sıklığını ve beraberinde getirdiği maddi ve manevi zararların artışını tetiklemektedir. Bu bağlamda, afetlerin etkileri ve sıklıkları üzerindeki bu artan baskılar, bilim insanlarını ve kamu politika yapıcılarını çeşitli önlemler almaya ve afetleri etkin yönetmeye zorlamaktadır.

Etkili ve çağdaş bir afet yönetimi, risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme gibi aşamalardan oluşurken, afetler ortaya çıkmadan önce tehlike ve riskleri bertaraf etmeyi, risk ve tehlikelere karşı yurttaşları eğitmeyi, bilinçlendirmeyi ve onlara direnç kazandırmayı afet yönetim sisteminin en önemli aşaması olarak görmektedir (Çakır ve Artun, 2020, s. 64). Tüm bu stratejilerin geçerli olabilmesi için afet iletişimi kritik bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Bu kapsamda, iletişim, afet öncesi hazırlık sürecinden başlayarak, afet sırasında ve sonrasında bilgi alışverişi sağlamak, yönlendirmelerde bulunmak, yardım taleplerini koordine etmek ve toplumda panik ve belirsizlik hissini azaltmak gibi önemli roller üstlenir. Afet yönetim sürecinin her aşamasında koordineli ve etkili bir afet iletişimi uygulanmalıdır, çünkü iyi planlanmış iletişim, afet öncesinde, sırasında ve sonrasında yaşanan zararları azaltabilir ve toplumun daha hızlı bir şekilde iyileşmesine katkı sağlayabilir.

Afetler, genellikle yerel imkanlarla baş edilemeyecek ölçüde büyük yıkımlara neden olan olgulardır. Bu nedenle, afet yönetimi, iş birliği ve koordinasyon gerektiren karmaşık bir süreçtir. Afet yönetimi her aşamasında ulusal ve uluslararası düzeyde, çeşitli kurum ve kuruluşlar, kamu ve özel sektör birimleri, vatandaşlar ve toplum gibi paydaşlar arasında bir etkileşim gerektirir. Bu çerçevede, afet iletişimi, tüm paydaşların iş birliği içinde çalışmasını güçlendirir, böylelikle afet öncesinde, anında ve sonrasında afetler etkin bir şekilde yönetilebilir ve toplumun direnci artırılabilir.

Bu çalışma, afet iletişimi alanındaki çalışma ve araştırmaların kapsamını ve odak noktalarını belirlemeye yöneliktir. Alan literatürünün incelenmesi sonucunda, afet iletişimi üzerine bibliyometrik bir analiz yapılmadığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda çalışma, afet iletişimi alanındaki akademik araştırmaların mevcut durumunu anlamak ve literatürdeki eğilimleri belirlemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sonuçlarının afet iletişimi literatürüne yeni bir bakış açısı getireceği ve bu alanda ileriye yönelik araştırmalara yol gösterilmesi umulmaktadır. Çalışma, kavramsal çerçeve, araştırma metodolojisi, bulgular ve sonuç kısmından oluşmaktadır.

1. Kavramsal Çerçeve

Dünya ekosistemi, farklı türlerden oluşan canlılarla zenginleşmiştir ve bu canlılar kendi aralarında iletişim kurmak için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. Bu iletişim süreci, canlıların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak ve birbirleriyle etkileşimde bulunmak amacıyla kaçınılmaz bir süreçtir ve canlıların varoluşuyla birlikte başlamıştır. Ancak iletişim kavramını modern bir düzeye taşıyan unsur, ekosistem içindeki insan türüdür. İnsanlar, diğer canlılarla veya kendi türleri arasında etkileşimde bulunmak, duygu ve düşüncelerini iletmek için çeşitli iletişim

araçları geliştirerek bu araçları kullanmışlardır. Dolayısıyla, iletişim insanlık için hayati bir öneme sahiptir.

İletişim, insanların duygularını ve düşüncelerini birbirleriyle paylaşmalarını sağlarken, aynı zamanda çeşitli iletişim biçimleri aracılığıyla medeniyetlerin temelini oluşturan bilgi aktarımlarını ve birikimlerini sağlamıştır. “İnsanlık tarihinde, doğal veya insan kaynaklı afetlere dair bilgi ve anlayışta hızlı bir artış yaşanmıştır. Bu artış, geçmiş deneyimlerden çıkarılan derslerin etkisiyle afet ve acil durum yönetiminde önemli gelişmelere yol açmıştır. Doğal ve insan kaynaklı olayların afete dönüşmesinin önlenmesi ve afet durumlarında etkili bir şekilde müdahale edilmesi amacıyla, afet yönetimine olan ilgi artmış ve bilimsel araştırmalar hız kazanmıştır” (Yaman ve Çakır, 2023, s. 24).

Afet yönetimine olan artan ilgi, disiplinler arası çalışmaların gelişimine ivme kazandırmıştır. Bu bağlamda, afet yönetimi ve iletişim kavramları, disiplinler arası bir yaklaşımın öne çıktığı alanlardan biri olarak dikkat çekmektedir. Afetlerin etkilerini en aza indirmek ve toplumların afetlere karşı direncini artırmak amacıyla, afet yönetimi ve iletişim disiplinleri arasındaki etkileşim ve iş birliği önem kazanmaktadır. Bu çerçevede, afet yönetimi ve iletişim alanları arasındaki entegrasyon, afetlerle başa çıkma stratejilerinin daha etkin bir şekilde geliştirilmesine ve uygulanmasına katkı sağlamaktadır.

Özellikle doğa kaynaklı olaylar, insanlara zarar vermesi durumunda afet olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, afet yönetiminin merkezinde insanın oluşu, iletişimi kaçınılmaz bir unsur haline getirmektedir. İletişim, afet yönetiminde etkin bir rol oynamakta ve insanların acil durumlarda bilgi alışverişi yapmasına, yardım talep etmesine ve koordinasyon sağlamasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, afet yönetimi ve iletişim arasındaki ilişki, afetlerin etkilerini en aza indirme ve toplumların afetlere karşı hazırlıklı olmasına yönelik stratejilerin geliştirilmesinde kritik bir öneme sahiptir.

Tüm afet acil durumları ve kriz olayları, doğaları gereği kaotik ve son derece dinamik olup, fiziksel, duygusal ve sosyal düzensizliklere neden olur. Bu tür kriz durumlarında iletişim, afet yönetiminin her aşamasında sürecin sağlıklı bir şekilde yürütülmesine yardımcı olmaktadır. İletişim, afet yönetiminin ilk aşamasından başlayarak son aşamasına kadar, afetlerin etkilerini en aza indirmek ve toplumların direncini artırmak amacıyla afet yönetimi süreçlerine entegre edilmelidir (The National Institute of Disaster Management, 2023).

Afet ve iletişim arasındaki ilişki, afet yönetimi açısından "afet iletişimi" kavramıyla açıklanmaktadır. Afet iletişimi, çeşitli araştırmacılar tarafından farklı şekillerde kavramsallaştırılmıştır. Literatür incelendiğinde, afet iletişiminin yanı sıra "risk iletişimi" (Jayasekara, 2019, s. 192), "kriz iletişimi" ve "acil durum iletişimi" gibi farklı kavramsallaştırmaların da olduğu görülmektedir (Koç Akgül, 2021, s. 127). Bu farklı kavramsallaştırmalar, afetlerle ilişkili iletişim süreçlerinin çeşitli yönlerini vurgulamaktadır. Örneğin, risk iletişimi, topluma afetlerin olası etkileri hakkında bilgi vermek ve önleyici tedbirler almalarını sağlamak amacıyla kullanılabilirken, kriz ve acil durum iletişimi, afet sırasında ve sonrasında hızlı ve etkili iletişimi sağlamak için stratejiler geliştirmeyi içerebilir.

Afet iletişimi, afet meydana gelmeden önce afet tehlikesine yönelik risk ve olası zararların neler olabileceğinin tespiti ile başlamaktadır. Afet iletişimi, afet tehditlerini azaltmada, afet risklerini bertaraf etmede ve toplumun afete hazırlanmasında önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Lestari ve ark., 2020, s. 169). Afet iletişimi, hükümetler, acil durum yönetim kuruluşları, afet müdahale ekipleri tarafından kamuoyuna sunulan bilgiler ile kitle iletişim araçları ve halk tarafından oluşturulan, paylaşılan ve dağıtılan bilgileri ifade etmektedir (Dwinarko ve Putri, 2022, s. 4). Afet iletişimi, afetlere hazırlık, müdahale, rehabilitasyon ve iyileştirme aşamalarındaki paydaşların etkileşim sürecidir.

Afet yönetiminde iletişim konusunun ilk çağrıştırdığı, afetlerin yaratacağı etkilerin büyüklüğünden hareketle bir haberleşme altyapı sorununun ortaya çıkacağı düşüncesidir (Cömert Baechler, 2018, s. 810). Bu kapsamda afet iletişimi genellikle sadece afet meydana geldiğinde yapılan iletişim faaliyetlerini kapsayan ve bu şekilde algılanan bir kavram olarak ele alındığı gözlemlenir. Ancak, bu yaygın kabule rağmen, afet iletişimi, afet öncesi, sırası ve sonrası dönemlere yönelik geniş bir perspektifle ele alınması gereken bir konudur. Bu açıdan bakıldığında, afet iletişimi, toplumun afete hazırlanması, afet sırasında bilgi alışverişi, koordinasyon ve afet sonrasında iyileşme sürecini içeren geniş bir spektrumu kapsar. Bu nedenle, afet iletişimi sadece kriz anında değil, aynı zamanda afetin öncesi ve sonrasında da önemli bir rol oynar ve bütünsel bir yaklaşımla ele alınması gerekmektedir (Boztepe Taşkıran, 2023, s. 359).

Afetlerle ortaya çıkan hasarın iletişim süreci üzerinde olumsuz etkilerinin olduğu görülmektedir. Bu kapsamda süreçle birlikte haberleşme altyapısının, enerjinin zarar görmesi iletişimi sekteye uğratacaktır. Hem ortaya çıkan bu durum hem de iletişim sürecine gereken önemin verilmemesi afetzedelerde ve uzaktaki ailelerinde aslında tüm toplumda endişe, korku ve paniğe neden olacaktır. Bu durum toplumdaki tüm bireylerin daha akılcı bir şekilde karar almasını ve hareket etmesini engelleyecektir. Bu nedenle afet sürecinin her anında iletişim sürecine gerekli özen ve dikkat gösterilerek alternatif haberleşme sistemlerinin acilen devreye sokulması gerekmektedir.

Afet dönemlerinde ortaya çıkan diğer bir önemli nokta ise enformasyon gereksiniminin artmasıdır. Bireylerin enformasyon sağlamada çeşitli kanalları kullandıkları görülmektedir. Bu kanalların geleneksel medya araçları olabileceği gibi dijital medya araçları da olduğu bilinmektedir. Ancak dijital medya araçlarıyla yayılan enformasyonun önemli bir kısmının bazen yalan ve sahte haberler olduğu görülmektedir. Bu durum hem süreci yöneten yetkililerin, afetlere müdahale edecek ekiplerin moral ve motivasyonunu azaltarak hem de afetzedelerde, yakınlarında ve toplumun genel ekseriyetinde korku ve panik havası yaratarak kaos ortamı oluşturacaktır. Bu bağlamda Koç Akgül (2021: 154-155), afetlerde kullanılan dijital platformların afet bölgesinden bilgi alma, vatandaşların güvende olup olmadığını öğrenme, afet yönetim aktörleri arasında hızlı, ucuz ve etkileşimli bir ortam yaratma, afet bölgesinden yeni bilgiler paylaşma, yardım kampanyaları düzenleme, afetzedeler ile kurtarma ekipleri arasında iletişimi sağlama, gönüllülüğün gelişmesine katkıda bulunma gibi yeni fırsatları ortaya çıkardığını belirtmektedir. Ancak bu platformların aynı zamanda yalan ve sahte bilgilerin

paylaşılması ve yayılmasına, bilgi kirliliği ve belirsizliğin ortaya çıkmasına ve bu durumun afetzedeler ve toplumun diğer kesimleri üzerinde korku ve panik havası oluşturarak etkin bir afet yönetim sisteminin devre dışı kalmasına neden olabileceğini de vurgulamaktadır. Bu kapsamda bu platformların tüm vatandaşlar tarafından doğru, dikkatli ve özenli kullanılması gerektiği savunulmaktadır.

Afet iletişiminin işlevlerini aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Tekin ve Yazgan, 2018, s. 372-373; Koç Akgül, 2021, s. 131-134; Perdana ve ark., 2022, s. 215-216; Boztepe Taşkıran, 2023, s. 360-362; Yıldırım, 2023, s. 554-555);

- Afet öncesinde halkı bilgilendirmek, eğitmek ve afetlerle ilgili farkındalık yaratmak,
- Afet öncesi bilimsel verilerin değerlendirilmesi, tartışılması ve halkla paylaşılması,
- Afet sırasında kurumlar arasında koordinasyonun sağlanmasına katkıda bulunmak,
- Afetlerle ilgili bilgilerin paylaşılması,
- Afetzedeler ile yakınları arasında iletişimin sağlanması,
- Kurtarma ekipleri arasındaki koordinasyonun sağlanması ve etkin bir kurtarma faaliyetinin gerçekleşmesine katkıda bulunmak,
- Uluslararası yardım kuruluşlarıyla ve diğer ülkelerle işbirliğinin yapılması,
- Afet sonrası yaraların sarılması ve iyileştirilmesi açısından yardımların koordine edilmesi,
- Afet sonrasında toplumu bilgilendirerek korku ve panik iklimini ortadan kaldırmak,
- Güvenli toplanma merkezlerini bildirmek ve yardımları duyurmak,
- Afetzedelerin dirençlerini artırmak,
- Yardım ihtiyaçlarını duyurmak ve halkı seferber etmek.

Yukarıdaki maddelerde de görüldüğü üzere afet iletişiminin afet sürecinin her aşamasında etkin bir rol oynadığı ve bu sürecin sağlıklı bir şekilde yönetimi için hayati öneme sahip olduğu görülmektedir.

2. Yöntem

Bu çalışmanın amacı, ULAKBİM ve YÖKTEZ veri tabanında “afet iletişimi” konusuyla ilgili yer alan makale ve lisansüstü çalışmaların bibliyometrik analizle değerlendirilmesidir. Bibliyometrik analiz, kitap, makale, tez ya da bildiri gibi yazılı belgelerin istatistiksel verilerle sayısallaştırılmasıdır (Sığı, 2018, s. 223). Bir başka ifadeyle bibliyometrik analiz, yazılı yayınların niceliksel analizini gerçekleştirmek üzere kullanılan yöntemdir (Ellegaard ve Wallin, 2015, s. 2). Daha açık bir ifadeyle bibliyometrik analiz, büyük hacimli yapılandırılmamış verileri titiz bir şekilde anlamlandırarak, ilgili alanların kümülatif verisini ve evrimsel nüanslarını deşifre etmek ve haritalandırmak için kullanılmaktadır (Donthu ve ark., 2021, s. 285). Araştırmanın evrenini Türkiye’de afet iletişimi ile ilgili yapılan çalışmalar oluştururken, araştırmanın örneklemini ise Türkiye’de afet iletişimi ile ilgili yapılan ve ULAKBİM ve YÖKTEZ veri tabanındaki çalışmalar oluşturmaktadır. Araştırmada veri tabanlarında “afet iletişimi, afetlerde iletişim, afet iletişim, disaster communication, communication in disasters” terimleri taranarak yayınlar belirlenmiştir. Ayrıca çalışmaların afet iletişimiyle ilgili olup olmadığı anahtar kelimelere ve konunun içeriğine bakılarak karar verilmiştir.

Araştırmada bibliyometrik özellikler belirlenirken daha önce yapılan çalışmalarından yararlanılmıştır (Chiu ve Ho, 2007, s. 5; Ellegaard ve Wallin, 2015, s. 6; Temizkan ve ark., 2015, s. 400; Gül ve Beyşenova, 2019, s. 440; Wang ve ark., 2019, s. 868; Akın, 2021, s. 2029; Ergül Güvendi, 2022, s. 67; Ergül Güvendi, 2023, s. 25). Araştırma kapsamında her iki veri tabanında afet iletişimi alanında yayımlanan makale ve tezlerin yayınlandığı yıl, yayın türü, sayfa sayısı, kullanılan yöntem, makalelerin yayınlandığı dergi, makalelerdeki yazar sayıları, lisansüstü tezlerin düzeylerine göre dağılımı, tezlerin yayınlandığı üniversite, enstitü, anabilim dalı ve çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler gibi bibliyometrik özellikler dikkate alınmıştır.

3. Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde, bibliyometrik analiz yöntemiyle elde edilen bulgulara odaklanılmıştır. Çalışma kapsamında belirlenen kriterler dahilinde, afet iletişimi üzerine yapılan çalışmaların yayın yıllarına ve yayın türlerine yönelik detaylar sunulmaktadır.

Tablo 1: Çalışmaların yayınlandığı yıl ve yayın türleri

2016	Tuba Karahisar	Olası Bir Depremde Koordinasyonun Sağlanması ve Sosyal Medyanın Rolü	Makale	Beykoz Akademi Dergisi
2020	Merve Çanakçı	Afet ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı ve Rolü: Twitter Örneği	Yüksek Lisans Tezi	Gümüşhane Üniversitesi
2021	Ertuğrul Usta ve Mustafa Yükseler	Afetlerde Sosyal Medya Kullanımı ve Etik İkilemler: İzmir Seferihisar Depremi Örneği	Makale	Afet ve Risk Dergisi
2022	Öznur Çınar ve Sevil Cengiz	Acil Durum ve Afetlere Müdahale Personelinin Kriz Anı Kurum İçİ İletişimlerinin Değerlendirilmesi: Trabzon İli Örneği	Makale	Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
2022	Merve Çanakçı, Serkan Öztürk ve Ceren Şaşmazlar	Afet ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: Twitter Örneği	Makale	Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi
2023	Furkan Güneri	İzmir’de Acil Durum İletişimi Ağlarındaki Problem ve Fırsatların Karmaşık Uyarlanabilir Sistemler (KUS) Teorisi Üzerinden Değerlendirilmesi	Yüksek Lisans Tezi	İzmir Ekonomi Üniversitesi
2023	Hatun Boztepe Taşkıran	Afet İletişimi Nedir, Ne Değildir?	Makale	Yeni Medya Dergisi
2023	Havva Nur Tarakçı	Afet İletişimi ve Twitter: Kahramanmaraş Depremi Özelinde Bir İçerik ve Duygu Analizi Araştırması	Makale	Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi
2023	Hatun Boztepe Taşkıran ve Mahmut Enes Ağca	Kamusal Halkla İlişkiler Perspektifinden Afet İletişimi ve Sosyal Medya Kullanımı: Orman Yangınları Üzerine Bir İnceleme	Makale	Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi
2023	Burçe Akcan, Mustafa Merdin, Merve Gençyürek Erdoğan	Afet İletişimi, Politik Tüketim ve Sosyal Medya: 6 Şubat Kahramanmaraş Örneği	Makale	Yeni Medya Dergisi
2023	Miyase Aslantaş	Geleneksel Medyadan Sosyal Medyaya Afet İletişimi, Toplum ve Afet İlişkisi	Makale	Çukurova Üniversitesi SBE Dergisi
2023	Betül Pazarbaşı	Afet Odaklı İletişim	Makale	TRT Akademi
2023	Hasan Öymez	Haberciliğin Etik ve Evrensel İlkeleri Olağanüstü Dönemlerde de Geçerlidir	Makale	TRT Akademi
2023	Osman Bor ve Zakir Avşar	Afetzedeler İle Yüz Yüze İletişim	Makale	İletişim ve Diplomasi Dergisi
2023	Turan Akkoyun	Afet Realitesi Kapsamında İletişim Faktörü	Makale	İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi
2023	Ali Yıldırım	Afetlerde Dijital İletişim ve Acil Çağrı Uygulamalarının Kullanılabilirliği Üzerine Bir İnceleme: AFAD Acil Çağrı	Makale	TRT Akademi
2023	Fehime Elem Yıldırım	6 Şubat 2023 Depreminde Türkiye’de Twitter’ın Kullanımı	Makale	Intermedia International E-Journal
2023	Yavuz Bozkurt ve Tahir Demir	Afet Yönetiminde İletişim ve Medya Üzerine Bir Değerlendirme: Kahramanmaraş Merkezli Depremler	Makale	Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi
2023	Revsan Şen ve Selma Koç Akgül	WhatsApp Dayanışma Grupları ve İletişim Uygulamaları: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş Depremleri	Makale	Afet ve Risk Dergisi
2024	Ali Yıldırım	Afet Yönetiminde Kriz İletişimi: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı (AFAD) Tarafından 2023 Kahramanmaraş Depremlerinde Yayınlanan Basın Bültenlerinin Analizi	Makale	İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi

Kaynak: Ulusal Tez Merkezi, 2023; Dergipark, 2023.

Yukarıda yer alan Tablo 1’de sunulan veriler incelendiğinde, afet iletişimiyle ilgili toplam 20 çalışmanın bulunduğu görülmektedir. Bu çalışmalardan ikisinin yüksek lisans tezi olduğu, doktora tez çalışmasının yapılmadığı belirlenmiştir. Belirlenen kriterler dahilinde toplam 18 makalenin yer aldığı görülmektedir. Afet iletişimi üzerine yapılan çalışmaların 2016 yılından itibaren başladığı, ancak 2023 yılında önemli bir yoğunluk yaşandığı gözlemlenmektedir. Bu durumun, 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş merkezli iki büyük depremin yaşanmasına dayandığı düşünülmektedir.

Afet iletişimine yönelik yapılan çalışmaların sayfa sayılarına yönelik bilgiler incelenmiştir ve bu bilgiler aşağıda yer alan Tablo 2’de sunulmuştur. Çalışmaların sayfa sayıları, çalışmaların farklı alanlarla ilişkilendirildiğine yönelik bilgilere yer verebilmektedir.

Tablo 2: Çalışmaların sayfa sayıları

<i>Sayfa Sayıları</i>	<i>Makaleler</i>	<i>Tezler</i>
1-15	7	
16-30	10	
31-50	1	
51-100		1
101-150		1

Kaynak: Ulusal Tez Merkezi, 2023; Dergipark, 2023.

Yukarıda yer alan Tablo 2’de afet iletişimi ile ilgili yapılan çalışmaların sayfa sayıları sunulmuştur. Bu veriler analiz edildiğinde, her bir derginin sayfa düzenleri ve yazım kuralları farklı olsa da yedi makalenin 1-15 sayfa aralığında, on makalenin 16-30 sayfa aralığında ve bir makalenin 31-50 sayfa aralığında olduğu görülmektedir. Yine konuyla ilişkin yapılan tez çalışmalarında birinin 51-100 sayfa aralığında, diğerinin ise 101-150 sayfa aralığında olduğu görülmektedir. Bu kapsamda konu ile ilgili yapılan çalışmalar her ne kadar sayıca az olsa da yapılan çalışmaların geniş bilgilere yer verdiği görülmektedir.

Afet iletişimine yönelik yapılan çalışmalar araştırma yöntemleri açısından incelenmiştir. Çalışmalarda kullanılan araştırma yöntemleri afet iletişiminin daha iyi anlaşılması açısından önemlidir. Aşağıda yer alan Tablo 3’te afet iletişimine yönelik yapılan çalışmaların araştırma yöntemlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 3: Çalışmaların araştırma yaklaşımları

<i>Araştırma Yaklaşımı</i>	<i>Çalışma Sayısı</i>
<i>Kavramsal</i>	6
<i>Ampirik</i>	14

Kaynak: Ulusal Tez Merkezi, 2023; Dergipark, 2023.

Tablo 3’te sunulan veriler incelendiğinde, afet iletişimiyle ilgili yapılan çalışmaların 6’sının kavramsal ve 14’ünün ampirik çalışma olduğu gözlemlenmektedir. Bu durum, konuyla ilgili çalışmaların önemli bir kısmının saha çalışmalarına dayalı olduğunu göstermektedir. Ayrıca, afet iletişimi konusunun çeşitli boyutlarıyla ele alındığı belirlenmiştir. Özellikle afet anında, kurumlar, yetkililer, bireyler ve afetzedeler arasındaki iletişimin ve koordinasyonun sağlanması, arama kurtarma operasyonlarının etkin bir şekilde yürütülmesi gibi konuların

literatürde önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu çalışmalar, afet yönetimi süreçlerinin geliştirilmesi ve afet sonrası iyileşme süreçlerinin desteklenmesi açısından önemli katkılar sağlamaktadır.

Aşağıda çalışmada belirlenen 18 makalenin yayımlandığı dergilere ilişkin bilgilere yer verilmiştir. Burada çalışmaların daha çok hangi alanlardaki dergilerde yayımlandığına yönelik bilgilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Tablo 4: Makalelerin yayımlandığı dergiler

Dergi Adı	Yayın Sayısı
<i>Beykoz Akademi Dergisi</i>	1
<i>Afet ve Risk Dergisi</i>	2
<i>Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i>	1
<i>Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi</i>	1
<i>Yeni Medya Dergisi</i>	2
<i>Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi</i>	1
<i>Kastamonu İletişim Araştırmaları Dergisi</i>	1
<i>Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi</i>	1
<i>TRT Akademi</i>	3
<i>İletişim ve Diplomasi Dergisi</i>	1
<i>İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi</i>	1
<i>Intermedia International E- Journal</i>	1
<i>Dumlupınar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi</i>	1
<i>İstanbul Aydın Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi</i>	1

Kaynak: Dergipark, 2023.

Tablo 4’e bakıldığında afet iletişimi konulu makalelerin en çok TRT Akademi dergisinde yayımlandığı görülmektedir. Ayrıca konu ile ilgili genel anlamda sosyal bilimler alanındaki araştırmacıların ilgilendiği, özelden ise daha çok iletişim bilimi disiplininde çalışan bilim insanları tarafından çalışmaların gerçekleştirildiği görülmektedir.

Aşağıda çalışmada belirlenen 18 makalenin yazar sayısına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 5: Makalelerdeki yazar sayısına ilişkin bilgiler

Yazar Sayısı	Çalışma Sayısı
<i>Tek yazarlı</i>	10
<i>İki yazarlı</i>	6
<i>Üç yazarlı</i>	2
<i>Dört ve daha fazla yazarlı</i>	-

Kaynak: Dergipark, 2023.

Tablo 5’e bakıldığında afet iletişimi konulu yazılan makalelerin 10 tanesinin tek yazarlı, 6 tanesinin iki yazarlı ve 2 tanesinin tek yazarlı olduğu görülmektedir. Bu kapsamda afet iletişimi ile ilgili çalışmaların daha çok yazarların tek başlarına yaptıkları, bazı çalışmaların ise ortaklaşa yapıldığı görülmektedir. Yine çalışma kapsamında lisansüstü çalışmalar dikkate alındığında da bu çıkarımın desteklendiği görülmektedir.

Aşağıda çalışmada belirlenen 2 lisansüstü teze ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 6: Tezlere ilişkin bilgiler

<i>Tez Düzeyi</i>	<i>Yayımlandığı Üniversite</i>	<i>Enstitü</i>	<i>Anabilim Dalı</i>	<i>Yazım Dili</i>
<i>Yüksek Lisans</i>	<i>Gümüşhane Üniversitesi</i>	<i>Sosyal Bilimler Enstitüsü</i>	<i>Afet Yönetimi</i>	<i>Türkçe</i>
	<i>İzmir Ekonomi Üniversitesi</i>	<i>Lisansüstü Eğitim Enstitüsü</i>	<i>Pazarlama İletişimi ve Halkla İlişkiler</i>	<i>İngilizce</i>

Kaynak: Ulusal Tez Merkezi, 2023.

Tablo 6'ya bakıldığında afet iletişimi alanıyla ilgili iki yüksek lisans tezinin olduğu görülmektedir. İki farklı üniversitede üretilen tezlerin sosyal bilimler alanıyla ilişkili olduğu görülmekle birlikte, tezlerin birinin dilinin Türkçe diğerinin ise İngilizce olduğu görülmektedir. Hemen hemen her yıl ülkemizde doğa ya da insan kaynaklı afetlere maruz kaldığımız düşünüldüğünde ve afet sürecinde iletişimin önemine ilişkin uzman görüşleri değerlendirildiğinde afet iletişimiyle ilgili daha fazla lisansüstü çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Aşağıda çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler ve kullanım sayılarına ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Tablo 7: Çalışmalarda yer alan anahtar kelimelere ilişkin bilgiler

Anahtar Kelimeler	Kullanım Sayısı
<i>Afet iletişimi</i>	12
<i>Sosyal medya</i>	10
<i>Twitter</i>	5
<i>Kriz iletişimi</i>	4
<i>Deprem</i>	4
<i>Afet yönetimi</i>	4
<i>Afet</i>	4
<i>Medya</i>	2
<i>İletişim</i>	2
<i>AFAD</i>	2
<i>Politik tüketim</i>	1
<i>Reklam kampanyaları</i>	1
<i>Sinema</i>	1
<i>Toplumsal hafıza</i>	1
<i>Afetler</i>	1
<i>Geleneksel medya</i>	1
<i>Toplum</i>	1
<i>Afetzedelerle iletişim</i>	1
<i>Afet ve dijital medya</i>	1
<i>Kamu kurumları</i>	1
<i>Kamusal halkla ilişkiler</i>	1
<i>Kriz</i>	1
<i>KUS teorisi</i>	1
<i>Paydaş</i>	1
<i>Ağ analizi</i>	1
<i>İletişim teknolojileri</i>	1
<i>Hiperyerel medya</i>	1
<i>Whatsapp</i>	1
<i>İçerik analizi</i>	1
<i>Duygu analizi</i>	1
<i>AHBAP</i>	1
<i>Afetlerde iletişim</i>	1
<i>Etik</i>	1
<i>İzmir Seferihisar Depremi</i>	1
<i>Dijital iletişim</i>	1
<i>AFAD acil</i>	1
<i>Mobil uygulama</i>	1
<i>6 Şubat Depremi</i>	1
<i>Gündemdeki konular</i>	1
<i>Halkla ilişkiler</i>	1
<i>Kahramanmaraş</i>	1

Kaynak: Ulusal Tez Merkezi, 2023; Dergipark, 2023.

Tablo 7’de görüldüğü üzere çalışmalarda yer alan anahtar kelimeler incelendiğinde 12 kez afet iletişimi kelimesinin kullanıldığı, 10 kez sosyal medya, 5 kez Twitter, 4’er kez kriz iletişimi, deprem, afet yönetimi ve afet kelimelerinin kullanıldığı, 2’şer kez medya, iletişim ve AFAD kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Çalışmalarda yine birer kez kullanılan çok sayıda anahtar kelimelerin olduğu görülmektedir. Bu anahtar kelimeler incelendiğinde belirlenen kısıtlar dahilinde ele alınan çalışmaların afetlerde iletişim boyutu bağlamında sosyal ağlar

üzerinden gerçekleştirilen iletişim üzerine odaklanıldığı görülmektedir. Yine çalışmalarda afet kavramı içerisinde daha çok deprem üzerine yoğunlaştığı görülmektedir. Aslında bu sonucun çalışmaların yapıldığı tarihle paralellik gösterdiği ve çalışmaların daha çok 6 Şubat 2023 depremleriyle ilişkili olduğunu göstermektedir.

Sonuç

Çalışmada, Türkiye’de afet iletişimi ile ilgili yapılan çalışmalar araştırma yöntemlerinden bibliyometrik analiz tekniği ile ULAKBİM ve YÖKTEZ veri tabanı üzerinden incelenmiştir. Araştırma sonucunda afet iletişimine yönelik olarak toplam on sekiz makale, iki yüksek lisans tezi olduğu tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında doktora tezine rastlanmamıştır.

Afet iletişimi konusunda ilk çalışmanın Tuğba Karahisar tarafından 2016 yılında “Olası Bir Depremde Koordinasyonun Sağlanması ve Sosyal Medyanın Rolü” başlığı ile Beykoz Akademi Dergisinde yayımlandığı tespit edilmiştir. İlk lisansüstü çalışmasının ise Merve Çanakçı tarafından 2020 yılında “Afet ve Kriz Yönetiminde Sosyal Medyanın Kullanımı ve Rolü: Twitter Örneği” başlığı ile Gümüşhane Üniversitesinde yayımlandığı belirlenmiştir.

Çalışmalardaki sayfa sayılarına bakıldığında, çalışmaların yarısının 16 ila 30 sayfa arasında olduğu gözlemlenmektedir. Ayrıca, araştırma yaklaşımlarının incelenmesiyle, çalışmaların çoğunun ampirik çalışmalar olduğu sonucuna varılmıştır. Çalışmanın temelini oluşturan 18 makalenin çeşitli dergilerde yayımlandığı ve bu dergilerin genellikle sosyal bilimler alanında olduğu belirlenmiştir. Yazar sayılarına dikkat edildiğinde ise, çalışmaların çoğunun tek yazarlı ya da iki yazarlı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma kısıtları çerçevesinde ulaşılan iki yüksek lisans tezinin, “afet yönetimi”, “pazarlama iletişimi ve halkla ilişkiler” alanlarında gerçekleştirildiği belirlenmiştir. İncelenen anahtar kelimeler arasında, en sık kullanılan üç anahtar kelimenin sırasıyla "afet iletişimi", "sosyal medya" ve "Twitter" olduğu tespit edilmiştir. Bu bulgulara dayanarak, çalışmalarda genellikle afet sonrası iletişime odaklanıldığı, özellikle deprem afetleriyle ilişkilendirildiği ve bu sebeple çalışmaların büyük çoğunluğunun 2023 yılında gerçekleştirildiği görülmektedir. Ayrıca, çalışmalarda sosyal medya aracılığıyla gerçekleştirilen iletişime yoğunlaştığı da belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, Türkiye’de afet iletişimine yönelik çalışmaların yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Özellikle bu konuda hazırlanmış bir doktora tezinin olmaması konunun kapsamlı bir şekilde araştırılmadığının kanıtıdır. Farklı konu alanlarıyla ilişkilendirilerek afet iletişimiyle ilgili yeni çalışmaların yapılması literatüre zenginlik kazandıracaktır. Yine yapılacak çalışmaların politika yapıcılara, yetkililere, sivil toplum kuruluşlarına, halka, medyaya ve afetzedelere yol gösterir nitelikte olması çalışmaların toplumsal faydasını artıracaktır.

Kaynakça

Akın, M. H. (2021). Sağlık turizmi alanyazının bibliyometrik analizi (2015-2020). *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(3), 2026-2036. <https://doi.org/10.33206/mjss.882655>

Boztepe Taşkıran, H. (2023). Afet iletişimi nedir, ne değildir?. *Yeni Medya*, 0(14), 359-363.

- Chiu, W. T. & Ho, Y. S. (2007). Bibliometric analysis of tsunami research. *Scientometrics*, 73(1), 3-17. <https://doi.org/10.1007/s11192-005-1523-1>
- Cömert Baechler, N. (2018, Mayıs, 4-6). *Afet risk ve zarar azaltmada iletişim stratejisinin rolü* [Sözlü sunum]. In 2nd International Symposium on Natural Hazards and Disaster Management, Sakarya, Türkiye.
- Çakır, E. ve Artun, A. A. (2020). Türkiye'den afete dirençli toplum ve afet eğitimi. M. Yaman, E. Çakır (Eds.), *Farklı boyutlarını afet yönetimi* (1. Baskı, ss. 63-82). Ankara: Nobel Yayıncılık.
- DergiPark (2023). TÜBİTAK ULAKBİM DergiPark Akademik, <https://dergipark.org.tr/tr/> adresinden 25 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Donthu, N., Kumar, S., Mukherjee, D., Pandey, N., & Lim, W. M. (2021). How to conduct a bibliometric analysis: An overview and guidelines. *Journal of Business Research*, 133, 285-296. <https://doi.org/10.1016/j.jbusres.2021.04.070>
- Dwinarko. & Putri, E. R. (2022). Crisis management of disaster communication in mitigation of Covid-19 Pandemic in Indonesia. *Journal of Social and Political Sciences*, 5(2), 1-11. <https://doi.org/10.31014/aior.1991.05.02.342>
- Ellegaard, O. & Wallin, J. A. (2015). The bibliometric analysis of scholarly production: How great is the impact?. *Scientometrics*, 105, 1809-1831. <https://doi.org/10.1007/s11192-015-1645-z>
- Ergül Güvendi, N. (2022). Seçmen davranışları konulu lisansüstü tezlerin bibliyometrik analizi. *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(1), 65-71. <https://doi.org/10.46482/ebyuifbdergi.1085889>
- Ergül Güvendi, N. (2023). Türkiye’de iletişim sosyolojisi alanında yapılan çalışmaların tematik analizi. *Vankulu Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11, 24-35. <https://doi.org/10.55089/yyuvasad.1263661>
- Gül, H. ve Beyşenova, A. (2019). Türkiye’de liderlik özellikleri ile ilgili yazılan tezlerin içerik analizi yöntemiyle değerlendirilmesi. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi (JEAS)*, 20(1), 438-446. <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2020-3601-10>
- Jayasekara, P. K. (2019). Role of Facebook as a disaster communication media. *International Journal of Emergency Services*, 8(2), 191-204. <https://doi.org/10.1108/IJES-04-2018-0024>
- Koç Akgül, S. (2021). *Afet odaklı iletişim* (1. Baskı). Hiperyayın.
- Lestari, P., Ritonga, R., Ruliana, P., & Br Barus, C. C. (2020). Disaster communication uses field training exercise simulation as an important aspect of disaster risk reduction. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 36(1), 166-186.
- Moorthy, R., Benny, G., & Gill, S. S. (2018). Disaster communication in managing vulnerabilities. *Jurnal Komunikasi: Malaysian Journal of Communication*, 34(2), 51-66. <https://doi.org/10.17576/JKMJC-2018-3402-04>
- Perdana, D. D., Adhrianti, L., & Budiman, D. A. (2022). Disaster communication through social media as a means of information and education for Bengkulu Communities. *Ultimacomm: Jurnal Ilmu Komunikasi*, 14(2), 206-218. <https://doi.org/10.31937/ultimacomm.v15i1.2535>
- Sığrı, Ü. (2018). *Nitel araştırma yöntemleri* (1. Baskı). Beta Yayıncılık.

- Tekin, G. ve Yazgan, J. (2020). Afet yönetim sürecinde medyanın rolü. *The Journal of Social Sciences*, 19(19), 367-374. <https://doi.org/10.16990/SOBIDER.3993>
- Temizkan, P., Çiçek, D. ve Özdemir, C. (2015). Sağlık turizmi konusunda yayınlanan makalelerin bibliyometrik profili. *Journal of Human Sciences*, 12(2), 394-415. <https://doi.org/10.14687/ijhs.v12i2.387>
- The National Institute of Disaster Management (2023), <https://nidm.gov.in> adresinden 15 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Ulusal Tez Merkezi (2023). Yüksek Öğrenim Kurumu Ulusal Tez Merkezi, <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden 20 Eylül 2023 tarihinde alınmıştır.
- Wang, X., Xu, Z., & Škare, M. (2020). A bibliometric analysis of Economic Research-Ekonomska Istraživanja (2007–2019). *Economic research-Ekonomska istraživanja*, 33(1), 865-886. <https://doi.org/10.1080/1331677X.2020.1737558>
- Yaman, M. ve Çakır, E. (2023). Afet yönetiminin kavramsal çerçevesi. H. Şengün, Ö. Özgür, & M. Yaman (Eds.), *Afet yönetimi ve politikaları* (1. Baskı, ss. 3–27). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, A. (2023). Afetlerde dijital iletişim ve acil çağrı uygulamalarının kullanılabilirliği üzerine bir inceleme: AFAD acil çağrı. *TRT Akademi*, 8(18), 552-573. <https://doi.org/10.37679/trta.1273910>